

Правна закрила на бизнеса в България и използване на обекти на интелектуална собственост

Наталия Стоянова

Legal protection of the business in Bulgaria and use of the intellectual property : Effective functioning of the business requires the implementation of protection of intellectual property, legal protection of individual rights of intellectual property and the use of intellectual property. This implies knowledge of intellectual property law and comply with a legal requirement for the operation of the business.

Key words: legal protection of the individual rights of the intellectual property

ВЪВЕДЕНИЕ

Правните условия могат да бъдат определени след анализ на няколко области за функциониране на бизнеса, а именно: правна и социална среда за бизнеса; правни форми за осъществяване на бизнес; търговски сделки; имущество – материални и нематериални активи в бизнеса; обезпечения в бизнеса; регистрационен режим; концесии и обществени поръчки; правна защита на конкуренцията; правна защита на потребителите; правен режим на инвестициите; данъчна система спрямо бизнеса; несъстоятелност; валутен и митнически режим; трудови и осигурителни отношения; право на Европейския съюз; международен елемент в отношенията на бизнеса.

ИЗЛОЖЕНИЕ

1. Същност и видове правни условия

Правото е система от правни норми, които изразяват волята на държавата и регулират определени обществени отношения. Правното регулиране е въздействието с правни норми и други правни средства върху съответните обществени отношения, в резултат на което те се превръщат в правни отношения.

Бизнесът е комплексно понятие и обхваща различни области от обществените отношения, върху които се въздейства комплексно – с норми от различни отрасли на правото – търговско, гражданско, административно, финансово, трудово, наказателно, гражданско процесуално. Често определящо значение за бизнеса имат нормите на Международното право, както и на Правото на Европейския съюз – особено в условията на европейската интеграция и глобализация на бизнеса.

Съблюдаването на правните норми е безспорно необходимо правно условие за функционирането на бизнеса. Неспазването на диспозицията, на правилото за поведение, въведено с правната норма, налага въздействие чрез принудителната сила на държавата за санкциониране на нарушителя.

Многообразието, комплексността на функционирането на бизнеса изисква конкретизация на правните условия според вида на дейността, според политиките в държавата и в Европейския съюз, според пазарните условия. Това дава основание да се посочат някои основни правни условия за функциониране на бизнеса, а именно:

- избор на правна форма за осъществяване на бизнес;
- извършване на представителство и изграждане на структура за управление на бизнеса, включително изработване на вътрешни правила;
- съблюдаване на конституционните и административни правни норми, особено при въведени разрешителни режими за функциониране на бизнеса, във връзка с опазване на околната среда, с определяне на трудовите възнаграждения и осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд;
- прилагане на правни средства за функциониране на бизнеса с умения за сключване на правни сделки и за тяхното изпълнение;

- придобиване и използване на имущество и съблюдаване на правните норми за вещни права и права на интелектуална собственост;
- съблюдаване на правните норми относно конкуренцията и правата на потребителите;
- прилагане на правилата относно насърчаването на инвестициите;
- стриктно спазване на данъчната система;
- познаване на правата, произтичащи от функционирането на бизнеса и спазване на изискванията за тяхната защита;
- съблюдаване на Правото на Европейския съюз като трети тип правна система, интегрирана в българското право;
- прилагане на съдебни и извънсъдебни способи за разрешаване на спорове.

Всеки работодател, нает или член на синдикална организация в предприятие, е добре да познава правните условия за функциониране на бизнеса в конкретната му проява (страна по договора, защита на права и поемане на отговорност и т.н.). Това изисква провеждане на обучение, квалификация, преквалификация, включително на място.

Правните условия за функциониране на бизнеса са изключително многообразни и анализирането им изисква и конкретизация на самия бизнес. Необходимо е да се подчертае отново и действието на Правото на Европейския съюз, както и на международни договори и международни обичаи, от които също се порождават правни условия за функциониране на бизнеса.

2. Право на интелектуална собственост

Правото на интелектуална собственост е подотрасъл на гражданското право и е съвкупност от правни норми, които регулират обществени отношения във връзка със създаването, признаването, правната закрила и използването на интелектуални резултати и други обекти на интелектуална собственост.

Системата на правото на интелектуална собственост включва следните групи правни норми:

1. Авторско право и сродните му права. Обекти на закрила са произведения на литературата, на изкуството, на науката, бази данни, изпълнения на артисти, звукозаписи, радио и телевизионни предавания и други.

2. Право на индустриална собственост, в което се обособяват следните групи норми:

- патентно право с обекти на закрила патентноспособни изобретения и полезни модели;
- право на промишлен дизайн с обект на закрила промишлен дизайн;
- право на означенията с обекти на закрила търговско име (фирма), марка, географско означение (наименование за произход и географско указание за произхода), символи, домейн имена;
- конкурентно право – права, произтичащи от нелоялната конкуренция;
- лицензионно право – правила за разрешение да се използва от други лица изключителното право върху обект на индустриална собственост.

3. Всички други права, отнасящи се до интелектуалната дейност като права върху нови сортове растения, породи животни, топология на интегралните схеми, знания, опит производствени, търговски, технически, управленски, финансови, счетоводни, организационни и всякакви други тайни, умения, сръчности и традиционни знания (знанията и тайните се означават с израза ноу-хау, а опита, уменията, сръчностите с израза шоу-хау). Тази група права има отворен характер и може да се попълва с нови, които не попадат под особената закрила в първите две групи.

Доброто име на търговеца се изгражда с утвърждаване на притежаваните от него обекти на интелектуална собственост и особено фирма, търговска марка, марка за услуги, сертификатна марка, колективна марка, промишлен дизайн (външното оформление на изделието). Конкурентоспособността на търговеца при функциониране на бизнеса се основава и на притежаване и използване на патенти за изобретения, регистрирани полезни модели (малки изобретения), както и фактическото изключително право върху ноу-хау и шоу-хау.

Субективните права на интелектуална собственост са комплексни и разнообразни – в зависимост от вида на обекта на интелектуална собственост. Преди всичко те са два вида: неимуществени (лични) права и имуществени права.

Субективното авторско право и сродните му права възникват от момента на създаване на произведението. Това изисква предприемане на действия и осигуряване на доказателства за момента на създаване, например нотариална заверка на ръкописа.

Субективните права на индустриална собственост възникват с признаване и предоставяне на правна закрила с акт на компетентен държавен орган – Патентно ведомство. Предвидена е процедура за всеки обект в специален закон за заявяване, производство, решение за издаването на патент (за изобретенията) и за регистрация (за останалите обекти), която се провежда в Патентното ведомство. Патентното ведомство издава и сертификати за нови растителни сортове и породи животни и за топология на интегралните схеми.

Много често при функциониране на бизнеса се използва означение на стоки и/или услуги, което може да съвпада с фирмата (търговското име), но да не са извършени действия за регистрирането му като марка. Друг субект може да извърши регистрация за същото или сходно означение след започналото използване и след това да предяви претенции спрямо първоначалния ползвател. Спорът може да продължи и е свързан с определени разходи.

Защитата на дейности при функциониране на бизнеса може да става и чрез правни норми от трите групи права, съставляващи правото на интелектуална собственост.

Използването на обектите на интелектуална собственост е преди всичко право на носителя на изключителното право върху тях. Патентоприетелят е този, който може да произвежда изделието, основано на патентованото изобретение. Приетелят на регистрираната марка означава стоките или услугите си с избрания знак. Авторът на дизайн или на произведение на литературата, както и на софтуер, сам решава как да го използва.

Приетелят на субективни права на интелектуална собственост могат да разрешават на други лица да използват съответния обект на интелектуална собственост.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Правните условия за функциониране на бизнеса не са изрично формуирани като институти на правото. Някои се съдържат в действащи правни норми, други се определят от обичаи и традиции. Има и условия, които се извличат при тълкуването на правни норми от различни отрасли на правото.

Бизнесът като стопанска дейност се осъществява в комплексни, сложни, разнообразни, противоречиви условия. Същността им се формира от ролята на правото да изразява волята на държавата и да отразява обективната действителност така, че субектите участници в правните отношения, да съблюдават правните норми.

Авторите на произведения на литературата могат да разрешават на издатели да възпроизведат и разпространяват произведението. Патентоприетелят, както и притежателите на други обекти на индустриална собственост, могат да

предоставят лицензии, да сключват договори за франчайзинг. Могат да се сключват също така договори за ноу-хау и за шоу-хау. Сделките с интелектуална собственост са изрично посочени от законодателя като търговски сделки. Анализът на практиката показва, че не се познават добре тези правни средства и не се използват достатъчно за успешно функциониране на бизнеса.

ЛИТЕРАТУРА

- [1]. Владимиров, Ив. Търговско право, С., 2005 г.
- [2]. Институт за социални и синдикални изследвания към КНСБ. Неформална икономика, нетрадиционна заетост и възможности за синдикализация, www.knsb-bg.org.
- [3]. Компендиум на добри практики по корпоративна социална отговорност за работа с маргинализираните групи на пазара на труда в Югоизточна Европа. Балкански институт по труд и социална политика, <http://bilsp.org/>, 2009.
- [4]. Неделчева, Б. и кол. Търговско право, С., 2009
- [5]. Stoyanova, N / Influence Of The Social Policy European Union Planning Staff In The Less Country Members// VIII Международная Научная Конференция "Инновации В Технологиях И Образовании"//Кузбасский Государственный Технический Университет Им. Т.Ф. Горбачева/ Г. Белово 5-6 Марта 2015 Г.
- [6]. Tomas H. Machine, 2009, 13, №12. Truelove A.J. Strategic reliability and preventive maintenance. Operat. res. 11991,v.9 №1.

За контакти:

Гл. ас. д-р. инж. Наталия Михова Стоянова; катедра „Икономика“, ВИСШЕ УЧИЛИЩЕ ПО АГРОБИЗНЕС И РАЗВИТИЕ НА РЕГИОНИТЕ- Пловдив филиал Русе, тел: 0886231245, e-mail : natally_1971@abv.bg

Докладът е рецензиран.